

טענה ד': היחס של פועל-בעה"ב שונה מן יחס של עבד-בעל

א. יבמות ע.-:

האי "תושב ושכיר" דכתב רחמנא בפסח מאי ניהו? אי נימא תושב ושכיר ממש [כלו' עבד עברי], משום דהוה ליה תושב ושכיר איפטר ליה מפסח?! והא קיימא לן גבי תרומה דלא אכיל, אלמא לא קני ליה רביה, הכא נמי לא קני ליה רביה!

ב. חידושי הרשב"א מסכת יבמות דף ע עמוד ב

אלמא לא קני ליה לרביה קנין גמור. ואף על גב דאמרינן בפ"ק דקדושין "עבד עברי גופו קנוי", קנין גמור מיהא לא קני ליה דהא יוצא בגרעון כסף אי נמי בשש וביובל. משא"כ בעבד כנעני שאין לו יציאה לעולם אלא מדעת האדון...

ג. ש"ך חושן משפט סימן שלג:מז

ואף על גב דבדברי מהר"מ שבתשו' מהר"מ דפוס פראג סי' ע"ז ובתשו' רשב"א סי' תתע"ג ובמרדכי משמע דאפי' בשאר פועל לא מהני אם אומר לו "לך" משום דגופו קנוי לו כמו עבד עברי דמדמי פועל לע"ע בפ"ק דמציעא, מ"מ נראה דלא קי"ל כמהר"מ...

ד. שו"ת חתם סופר חלק ה (חושן משפט) סימן קעב

מ"מ ס"ל למהר"מ כל שיש בו קצת רושם עבדות דהיינו שמשכיר עצמו ביותר משלש שנים מיחזי כע"ע ואסור ואמנם התוס' ב"מ יו"ד נראה דפליגי דס"ל דמותר להשכיר עצמו יותר משלשה שנים כיון שיש היכרא סגי והיינו שיוצא בתוך זמנו בלי שטר.

יחס עבד-פועל, וזכות הפועל לחזור בו אחרי התחלת העבודה. שיטה ב: פועל אינו כעבד

ה. תוספות מסכת בבא מציעא דף י עמוד א

כי לי בני ישראל עבדים - נ"ל דמ"מ מותר אדם להשכיר עצמו, דדוקא עבד עברי שאינו יכול לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שחרור עובר משום "עבדי הם".

ו. בית יוסף חושן משפט סימן שלג

כתב הריטב"א בתשובה (סי' קיז) בשם רבותיו שלא אמרו שפועל יכול לחזור בו אלא בהשכיר עצמו באמירה, אבל כל שנשתעבד בקנין, לטפויי מילתא אתא שלא יוכל לחזור בו:

ז. Rabbi Dr. Aaron Levine, *Moral Issues of the Marketplace in Jewish Law*, pg. 283

This [no retraction] clause does not violate: "They are My servants, and not servants to other servants." Why, then, is it necessary to confer to P a retraction right? This difficulty leads to the proposition that the retraction right is rooted in a psychological need of the worker. Because he obligates himself to work at specific hours, the agreement naturally generates for the worker a feeling of losing his independence... Giving P a retraction right removes the psychological burden of loss of independence.

ח. ש"ך חושן משפט סימן שלג ס"ק יד

ולפע"ד נראה ששאר כל הפוסקים שלא חילקו בכך לא ס"ל הכי וכן נלפע"ד עיקר וגם מטעמא דלי בני ישראל עבדים ולא עבדי לעבדים משמע דבכל ענין יכול לחזור בו... וגם נראה דהוי קנין דברים

ט. שו"ת חוות יאיר סימן קמ

י"ל דלא נחלקו ריטב"א וש"ך רק בענין חזרת פועל על זמן קצר ועל מ"ש "חזור בו ואפילו בחצי היום", דהא דמצי לחזור בו אינו רק קולא שהקילו משום דשכיר דמי לעבד. מש"כ ליותר מג' שנים גם הריטב"א י"ל מודה דיכול לחזור אפילו בקנין...

יחס עבד-פועל, וזכות הפועל לחזור בו אחרי התחלת העבודה. שיטה ג: למנוע פועל מעבדות

י. שו"ת מהר"ם מרוטנבורג חלק ד (דפוס פראג) סימן פה

ואין להקשות א"כ כל פועל המשכיר עצמו עובר ב"כ לי בני ישראל עבדי" ולא עבדים לעבדים, "לא קשה, דלעולם אינו עובר אלא כשמוכר עצמו כעבד שאינו יוצא אלא בשש... אבל בציר מהכי "שכיר" מקרי "עבד" לא מקרי.

יא. קידושין כב ע"ב

מה נשתנה אֶזן מכל אברים שבגוף אמר הקב"ה אֶזן ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה אֶזן לעצמו ירצע

יב. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת בבא מציעא פרק ו הלכה ב

מתני' השוכר את האומנין וחזרו בהן יֵדן לתחתונה אם בעל הבית חזר בו יֵדו לתחתונה כל המשנה יֵדו לתחתונה וכל החוזר בו יֵדו לתחתונה: גמ' רב אמר [ויקרא כה נה] כי לי בני ישראל עבדי אין ישראל קונין זה את זה. א"ר יוחנן עבד עברי היא מתני'.

על דעתיה דרב בין פועל בין בעל הבית יכול לחזור בו על דעתיה דרבי יוחנן פועל יכול לחזור בו ולא בעל הבית:

יג. רידב"ז מסכת בבא מציעא פרק ו הלכה ב

רב אמר כי לי ב"י עבדים אין ישראל קונין זה את זה. פי' דהאזהרה הוא שלא ימכר ישראל לישראל, וכשם שמוזהר ישראל שלא למכר לישראל חבירו בעבד כן מוזהר הישראל השני שלא יקנה ישראל לעבד, ושניהם מוזהרים הקונה והמוכר דאזהרה הוא דאין ישראל קונין זה את זה. ואין האזהרה על המקנה יותר מן הקונה והברייתא דריב"ז במס' קידושין דף כ"ב ע"ב דדרש עבדי הם ולא עבדים לעבדים האזהרה הזאת על שניהן דאין ישראל קונין זה את זה.

וע"ז פליג ר"י ואמר דאינו כן אלא עבד עברי הוא מתניתא, דהברייתא דדרשה "עבדי הם" ולא עבדים לעבדים" הוא אזהרה על עבד עברי שאסור לו למכור א"ע בע"ע, אבל הישראל הקונה אינו עובר באזהרה זו דלי ב"י עבדים.

וע"ז מסיק ע"ד דרב בין פועל בין בעה"ב יכול לחזור בו. וע"ד דר"י פועל יכול לחזור בו ולא בעה"ב:

יד. שו"ע חו"מ צז:טו

אין כופין אותו להשכיר עצמו ולא לעשות שום מלאכה כדי לפרוע. ואפילו התנה על עצמו שיתפוש המלוה את גופו, וכתב לו זה בשטר, אינו מועיל, ואינו יכול לא לאסרו ולא להשתעבד בו.

טו. שו"ת להורות נתן חלק ג סימן קיח

והרמב"ם שלא הביא איסור זה סבירא ליה דאין זה אלא דרך דרשא ואין למדין הלכה מאגדה, אבל איסורא מדינא ליכא, אי לאו משום כי ימוך.

טז. רמב"ם הלכות עבדים פרק א:א

מוכר עצמו כיצד? זה ישראל שהעני ביותר, נתנה לו תורה רשות למכור את עצמו שנאמר "כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך". ואינו רשאי למכור את עצמו ולהצניע את דמיו או לקנות בהם סחורה או כלים או ליתנם לבעל חוב, אלא אם כן צריך לאכלן בלבד. ואין אדם רשאי למכור את עצמו עד שלא ישאר לו כלום ואפילו כסות לא תשאר לו ואח"כ ימכור את עצמו.

יז. רמב"ם הלכות שכירות פרק ט:ד

אם התחיל הפועל במלאכה וחזר בו אפילו בחצי היום חוזר שנאמר "כי לי בני ישראל עבדים" - ולא עבדים לעבדים.

יח. קצות החושן סימן שלג:ז

אמנם בנשבע צריך לקיים שבועתו, דאדם אסור להשכיר עצמו ביותר משלש אינו אלא מדרבנן ובדרבנן לא הוי מושבע ועומד מהר סיני.

יט. תוספות מסכת גיטין דף מא עמוד א "לישא"

וא"ת וימכור עצמו בעבד עברי, דע"ע שרי בשפחה, ואפי' אין לו אשה ובנים הא איכא למ"ד דרבו מוסר לו שפחה כנענית! וי"ל דאמר באיזהו נשך (ב"מ עא. ע"ש) "גר ומשוחרר אין נמכרין בע"ע, משום דבעינן 'ושב אל משפחתו'."

כ. ר' אהרן ליכטנשטיין, "כי עבדי הם"

<https://www.etzion.org.il/he/07-%D7%9B%D7%99-%D7%A2%D7%91%D7%93%D7%99-%D7%94%D7%9D>

"עבדי הם" - ולא עבדים לאדם אחר - אין רשות לאדם לשעבד את זולתו.

כא. שו"ת מב"ט חלק ב סימן קלב

ור"ב"ש ז"ל תשוב' תע"ו כתב... ואלו ראו תשובת הריטב"א שהבאתי לעיל בשם רבותיו אולי לא היה חולק עליהם...

כב. הגרצ"ש, ארץ הצבי כט

עוד יש לפרש באופן אחר דפליגי [בעניין חיוב לשלם אתנן זונה לערוה] בנוגע להגדרת חיוב תשלומין דשכירות פועלים, וס"ל דאינה התחייבות מדעת, אלא חיוב ממון שהטילה התורה עליה דבעה"ב לשלם שיווי הפעולה לפועליו, ואפילו לא הסכים לזה הבעה"ב ולא התחייב את עצמו כלל.

יש הלכות עבדים שנמצאים גם בפועלים

כג. מרדכי מסכת בבא מציעא פרק השוכר את האומנין רמז שמו

נשאל לרבינו מאיר על מלמד שהתחיל ללמוד וא"ל בעל הבית "לך מעמדי, איני חפץ בך", ונתרצה המלמד, ושוב חזר בו בעה"ב ורוצה לעכבו, והמלמד אומר "מחלת שעבודי ואיני רוצה ללמוד לך יותר." והשיב נ"ל דלא נמחל שעבודו באמירה בעלמא, וראיה מפ"ק דקדושין דפריך גבי עבד עברי "ולמא ליה באפי תרי זיל" ומשני "עבד עברי גופו קנוי", אלמא דלא זכי נפשיה באמירה בעלמא, והוא הדין בנדון זה דמדמינן פועל לעבד עברי פ"ק דב"מ.

כד. בבא מציעא נו-נו:

משנה: אלו דברים שאין להם אונאה: העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות...
גמרא: מנהני מילי? דתנו רבנן: 'וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך' - דבר הנקנה מיד ליד, יצאו קרקעות שאינן מטלטלים, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות...

כה. רמב"ם הלכות מכירה פרק יג:טו

השוכר את הפועל לעשות עמו בין בקרקע בין במטלטלין אין לו הונייה, מפני שהוא כקונה אותו לזמן, ועבדים אין בהם הונייה.

לשיטה ג', מהו לחזור בו בשביל יוקר או עבודה אחרת?

כו. טור חושן משפט הלכות שכירות פועלים סימן שלג

ומיהו אומר ר"י דוקא כשחוזר בו סתם אבל אם חוזר בו מחמת היוקר אין שומעין לו.

כז. ב"ח חושן משפט סימן שלג

נראה דטעמו דכיון דשכיר יום לא מצי חוזר אלא משום דכתיב "עבדי הם" ולא עבדים לעבדים, אם כן דוקא בחוזר בסתם דתלינן שאינו חפץ לעבוד יותר. אבל אם חוזר בו מחמת היוקר, אם כן גלי דעתיה דניחא ליה בעבדות אם ישלם לו בעל הבית כפי היוקר, ואין שומעין לו. והכי מסתברא:

כח. סמ"ע סימן שלג ס"ק טז

ודוקא שחזר סתם, אבל אם חזר בו מחמת היוקר אין שומעין לו כדמסיק מור"ם, ומטעם דלא נתפה כח הפועל כדי שישתכר מעות.

כט. שו"ת מהרי"ט חלק ב - יורה דעה סימן נ

ועוד טעמא אחרינא איכא הכא דכיון דמלמד זה לא חזר בו כדי לנוח אלא אדרבה הלך וקנה אדון לעצמו בבצע כסף, בכה"ג לא שייך לומר "ולא עבדים לעבדים." תדע שהרי כתב הטור סימן של"ד בשם ר"י דוקא כשחוזר בו סתם, אבל אם חוזר בו מחמת היוקר אין שומעין לו, משמע דסבירא ליה שלא פטרתו תורה אלא לנוח, לא להשתכר שרואה שנתייקר' המלאכה ורוצה שיוסיפו לו על שכרו. אף על פי שהוא אומר שרוצה לנוח בגין שאם היו מוסיפין לו שכר היה מתרצה, לאו כל כמיניה.

ל. ר' מאיר איזנשטט, שו"ת אמרי אש יורה דעה סימן צג

השתא דגלי רחמנא "עבדי הם", פועל יכול לחזור על כל פנים לשבת בטל, ממילא אין גופו משועבד, ושוב אף מחמת יוקר דלא שייך עבדי הם, מכל מקום יכול לחזור, דבמה נשתעבד.

לא. ר' יעקב ישעיה בלויא, פתחי חושן ד' יא (ו)

כשאומר שאין כדאי לו לעבוד בשביל שכר מועט כזה, ורק אם יוסיף לו על שכרו יסכים להשאר, ולא משום שמקבל אצל אחר יותר אלא שנוח לו לישב בטל, אפשר שמודה הר"י שיכול לחזור, שגם זה מעשה בן חורין.

לב. בבא מציעא עז ע"א

אמר מר "שמין להם את מה שעשו. כיצד? היה יפה ששה דינרים, נותן להם סלע," קא סברי רבנן יד פועל על העליונה. "או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים" פשיטא! לא צריכא דאייקר עבידתא, ואימרו פועלים, ואזל בעל הבית ופייסניהו...

לג. ערוך השולחן חושן משפט סימן שלג:יז

וכתב רבינו הרמ"א דדוקא שחוזר סתם אבל אם חוזר מכח יוקר אין שומעין לו עכ"ל וכ"כ הטור. ואין הכוונה דמכח יוקר אין ביכלתו לחזור כלל כמו שעלה על דעת איזה מהפוסקים, דאין בזה שום טעם כלל, דכיון דגזרה התורה דהמלאכה לא הוי קנין ויכול לחזור בו מה לנו מאיזה טעם חוזר בו? הלא לא נשתעבד לו עד גמר המלאכה! אלא דה"פ: דכשחוזר בו מחמת יוקר, אין ידו על העליונה אלא על התחתונה, כקבלן, דאין לנו לרחם עליו...

לד. פתחי תשובה חושן משפט סימן שלג:ד

והנה מה דפשיטא ליה להגאון הנ"ל [חוות יאיר קן] דאף אם הולך הפועל מבעה"ב זה ונשכר אצל אחר אמרינן פועל חוזר בו וידו על העליונה, לכאורה לא נראה כן מדברי הטור [סעיף ב'] בשם ר"י והביאו הרמ"א בסעיף שאחר זה, שכתב "ודוקא שחוזר סתם אבל אם חוזר מכח יוקר אין שומעין לו." וכתב הב"ח וז"ל, "נראה דטעמו דכיון דשכיר יום לא מצי חוזר אלא משום דכתיב 'עבדי הם', א"כ דוקא בחוזר בסתם דתלינן שאינו חפץ לעבוד יותר, אבל אם חוזר בו מחמת היוקר, א"כ גלי דעתיה דניחא ליה בעבדות אם ישלם לו בעה"ב כפי היוקר, אין שומעין לו, והכי מסתברא," עכ"ל. א"כ ה"ה היכא שנשכר אצל אחר דאין שומעין לו, ומשמע דאין שומעין כלל אפילו אם רוצה להיות ידו על התחתונה.

לה. חזון איש, חושן משפט, ב"ק כג:כ

ובפ"ת סק"ד הביא דברי אחרונים ז"ל י"א שאם הולך לעבוד אצל אחרים כופין אותו לעבוד לראשון... וי"א שאין כופין אותו לעבוד לראשון אבל ידו על החחונה כקבלן... ומיהו דוקא שעובד תוך הזמן שנשכר לראשון, אבל לאחר הזמן ודאי נשכר לאחרים ואין מפסיד זכות פועל למפרע...

לו. ר' יעקב ישעיה בלויא, פתחי חושן ד' יא (ה)

ובמנחת פתים (ר' מאיר אריק?) מסתפק כשרוצה הפועל לחזור משום שבעה"ב הראשון קשה לו והשני נוח יותר, אם בכה"ג יכול לחזור.

לז. שו"ת חוות יאיר סימן קו

ומלבד זה נראה לכאורה שהיה אז עוד מקום להסתפק בנדון זה... שמא היינו אם הפועל חוזר בו [ע"י תשובה ק"מ] מהיות פועל לשום אדם ומטעם "כי לי בני ישראל עבדים" דע"כ הפועל יכול לחזור בו כמפורש בגמ', מש"כ אם הולך מבה"ב זה ונשכר אצל אחר שנשאר עבד לעבדים דינו כדין קבלן שידו על התחתונה ולא יפסיד בה"ב דבר. מ"מ לא נהירא לי לחלק בכך כלל, רק מפני שנא' "כי לי בני ישראל עבדים" לא אלים קניית האדון בו כולי האי שאם יחזור בו יפסיד מה שעשה כבר, ולא תלי בצדקתו ודעתו שחוזר בו מהיות עבד לעבדים רק עבד לד', דמי יגיד לעבד זה שיטעון כך? אלא ע"כ כמ"ש וא"כ אין חילוק אפילו ישכיר עצמו אצל אחר.

לח. ערוך השולחן חושן משפט סימן שלג:יז

וכן אין שום חילוק בחזרת פועל בין שחוזר בו ואין רצונו להשכיר עצמו כלל, ובין שחוזר בו ורצונו להשכיר עצמו לאחר, דלא כיש מי שרצה לומר דכשרוצה להשכיר עצמו לאחר אינו יכול לחזור בו דהא עדיין רוצה לעשות עצמו עבד לעבדים, ואינו כן, דאטו המשכיר עצמו עובר על זה? דא"כ יהא אסור לאדם להשכיר עצמו! אלא שהתורה אמרה דמטעם זה אין האדם משתעבד עצמו בהמלאכה כבקנין עד סוף הזמן כמ"ש בסעיף ו'. וא"כ כיון שאינו קנוי לו עד סוף המלאכה או הזמן, מה לי אם רצונו להשכיר עצמו אצל אחר אם לא? וכן הסכימו כמה מגדולי אחרונים וכן עיקר לדינא. ואף גם ידו על העליונה אם אינו משכיר עצמו אצל אחר מפני היוקר [נ"ל]:

קבלן = ? עבד

לט. רש"י מסכת בבא מציעא דף עז עמוד א

שאני ליה בין שכירות לקבלנות - דגבי שכירות איתא להאי טעמא דעבדי הם ולא עבדים לעבדים, אבל בקבלנות - אין זה עבד אלא לעצמו...

מ. רמ"א חושן משפט שלג:ב

מלמד שהשכיר עצמו לשתי שנים והתחיל שנה ראשונה, מקרי התחלה גם לשנה שניה; וה"ה כל פועל (הגהות מרדכי פרק האומנין).

מא. CRA

<http://www.cra-arc.gc.ca/E/pub/tg/rc4110/rc4110-16e.pdf>

מב. IRS

<https://www.irs.gov/pub/irs-pdf/p1779.pdf>

<https://www.irs.gov/taxtopics/tc762.html>

והנה הגאון ר"ש קלוגר כתב לחדש בשמועה זו (חכמת שלמה ריש סי' של"ג) דמי ששכר אותו בעה"ב לעשות במלאכתו סך שעות קצוב בכל חודש אלא שלא קבע עמו ימים מסוימים ואם יעבוד שחרית אם בין הערביים, דדינו כקבלן ולא כפועל, משום שמהותו של הפועל כמהות העבד שאין בידו להחליט ולקבוע אימת יעסוק במלאכתו ומשועבד הוא לעבודה כל היום, אולם זה שבידו לקבוע בעצמו סדרי עבודתו ואינו מחויב לעבוד בזמן מסוים הרי הוא כקבלן. ומאידך כתב (שם סימן רס"ד) דקבלן שנתחייב לסיים מלאכתו עד זמן מסוים והזמן דוחק ואף בעה"ב יודע דיש לו להקבלן לשקוד על מלאכתו בכל שעה עד אותו הזמן ואף אם ירצה לא יוכל לפנות עצמו למלאכה אחרת דינו כפועל אחר שמשועבד כל כולו למלאכה זו, ויכול לחזור בו אפילו בחצי היום.

ונראה דשתי הלכות אלה יסודן אחד ושני צדדי מטבע אחד הן, והוא דס"ל להגרש"ק להבדיל בין מהות הפועל להקבלן, דהקבלן בידו לקבוע זמן עבודתו מתי יעבוד ומתי ינח אולם הפועל משועבד כל כולו למלאכתו ואין בידו לקבוע ולסדר עבודתו כרצונו, ולפי"ז מסתבר דכל שבידו לקבוע סדרי מלאכתו הרי הוא כקבלן וכל משועבד הוא כל כולו למלאכתו הרי הוא כפועל.

מד. תרומת הדשן סימן שכג

ראובן שכר את שמעון עבור עשרה זהובים שילך לו למדינה פלוני אל לוי ומסר לו כתבים אליו לשדך לו אשה משם, ויצא לדרכו לאחר ג' ימים ויחזור לתוך ג' שבועות ולא יהא משועבד יותר לשליחות זאת.

מה. תרומת הדשן סימן שכט

ונראה דנ"ד קבלנות היא, ואף על גב דימי הבציר קצבתו ידוע ואינו משועבד רק זמן הזה, מ"מ הואיל ואינו קוצב לו שכר לפי הימים או השבועות או החדשים דאיכלעי המלאכה חשוב קבלנות, כמו קמה לקצור דימי הקציר נמי ידועים הם.

מו. מחנה אפרים הלכות שכירות פועלים סימן א

ועל מש"ל דפועל גופו קנוי לב"ה כמ"ש הריטב"א בחי' פ"ק דמציעא דשכירות ליומיה ממכר הוא וכו' קשה דאיהו גופיה כתב בפ' הזהב גבי שכירו' יש לו אונאה דשכירות פועלים לא הוי ממכר יע"ש, ונראה שהוא מחלק בין היכא דנשכר אצל ב"ה לכל מלאכה, דאז חשיב גופו קנוי דיכול לשנותו לכל מלאכה שירצה, משא"כ בשוכר פועל למלאכה ידועה דאין זה חשוב קנוי אצלו שהרי אינו יכול לשנותו למלאכה אחרת.

מז. ר' אשר וייס, חזרת פועל בחצי היום

פרשת-בהר-חזרת-פועל-בחצי-היום/torahbase.org

ולכאורה היה נראה דמסתבר טפי דעיקר ההבדל שבין הפועל להקבלן בזה שנוטל הפועל שכר עבור עצם עבודתו ופועלו משא"כ הקבלן שנוטל שכר על תוצאת מעשיו שעשה לבעלים, וכיון שכך נראה דאף מי שבידו לסדר זמן עבודתו אם שכרו לפי זמן פועלו אכתי פועל הוא, וכן הקבלן אף שצריך להתמסר כל כולו למלאכתו בכל עת אם נוטל שכר על תוצאת מעשיו אכתי קבלן הוא ואין יכול לחזור בו.

מח. מגיד משנה הלכות שכירות פרק ט הלכה ד

ואם קבלן הוא וכו'. פי' שאינו שכיר זמן ידוע אלא למלאכה ידועה...

מט. ר' אשר וייס, חזרת פועל בחצי היום

פרשת-בהר-חזרת-פועל-בחצי-היום/torahbase.org

חזינן איפוא אור חדש בהלכה זו [של ריטב"א ב"מ עה:], דכיון שעשו קנין נעשה הפועל כקבלן כיון שבזה חייב את עצמו להשלים המלאכה אם בעצמו אם ע"י אחרים, ומהכא נשמע דיכול הפועל לעשות דינו כקבלן, דהא בלא"ה לא מצינו שיהא הפועל מחוייב לשכור פועלים תחתיו למלאכתו במקום שאנוס הוא עליה אלא כקבלן לבדו, ש"מ מתנה הפועל בקנין להיות כקבלן ולהתחייב על עבודתו ושוב אינו כעבד מדחייב להפקיד אחרים תחתיו. אמנם נראה דלחומרא דינו גם כפועל וחייב הוא עצמו לעבוד כשיכול ואינו רשאי לכתחלה לעשות מלאכתו ע"י אחרים, אלא שקיבל עליו נוסף לחיובו כפועל אף את חומרי הקבלן, ודו"ק.